

บททวน : บทที่ ๔

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” และในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ กับพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ (ต่อไปขอเรียกว่า พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐) บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (ต่อไปขอเรียกว่า ศาลฎีกาแผนกคดี อม.) มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีรวม ๔ ประเภท ดังนี้

๑. คดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และ พ.ร.ป. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓)

๒. คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หรือที่เรียกกันว่า คดีร่ำรวยผิดปกติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)

๓. คดีคณะกรรมการป.ป.ช.กระทำผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และมาตรา ๒๓๗ (๓) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒)

๔. คดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๔)

๑. คดีอาญา

๑.๑ ประเภทคดีและบุคคลที่อยู่ในอำนาจ

ก.ประเภทคดีอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) กล่าวถึงฐานความผิดทางอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลนี้เพียงว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” และ “จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย”

คำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ครอบคลุมการใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกกรณี ทั้งที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น

ส่วนคำว่า “จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย” เคยเป็นฐานของการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ออกจากตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ แต่ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องนี้แล้ว ทำให้ยังมีข้อสงสัยอยู่ว่า ถ้อยคำดังกล่าวหมายถึงความผิดอาญาฐานใด

ข.บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และ (๓) บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ในคดีอาญา ได้แก่

๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

๔) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

๕) ตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุน

๖) ผู้ให้สินบน

คำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” เป็นไปตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ที่ว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” หมายความว่า

(๑) นายกรัฐมนตรี (๒) รัฐมนตรี (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๔) สมาชิกวุฒิสภา

(๕) ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และ

(๖) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา

ส่วนคำว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก (๑) และ (๒) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง” นั้น หมายถึงบุคคลตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ (๘) ถึง (๒๐)

ได้แก่ ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี ที่ปรึกษารัฐมนตรี ที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนัก

นายกรัฐมนตรี เลขาธิการนายกรัฐมนตรี รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง โฆษกประจำสำนัก

นายกรัฐมนตรี รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ประจำสำนัก

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

เลขานุการรัฐมนตรีทบวง และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง รวม ๑๓ ตำแหน่ง (เทียบ คำพิพากษาศาล

ฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ที่ อม.๑/๒๕๔๕ และ อม.๗/๒๕๕๒)

สำหรับคำว่า “ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา”

หมายถึง ข้าราชการรัฐสภาซึ่งรับราชการในตำแหน่งการเมืองตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ ของพ.ร.บ.ระเบียบ

ข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๙๒ (๑) ถึง (๒๔) (เทียบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕๐/๒๕๔๗

และคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯที่ อม.๔/๒๕๕๖) ซึ่งได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา เลขานุการ และ

ผู้ช่วยเลขานุการ ของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานสภาวุฒิสภา ประธาน

และรองประธานรัฐสภา และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธานสภาผู้แทนราษฎร โฆษกประธาน

วุฒิสภา และโฆษกผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร รวม ๒๔ ตำแหน่ง

ส่วนคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ” นั้น พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ กำหนดนิยามของคำว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ”ว่า หมายความว่า “ผู้ดำรง

ตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ... ”

ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ยกเว้นคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตามหมวด ๑๒ ว่าด้วยองค์กรอิสระ ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่มาตรา ๔ ของพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ยกเว้นคณะกรรมการป.ป.ช. เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๒) และมาตรา ๔๙ ถึง ๕๖ กำหนดกระบวนการดำเนินคดีในกรณีคณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว และที่ให้หมายความรวมถึงผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ก็เพราะผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ แต่รัฐธรรมนูญประสงค์ให้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ด้วย

ข้อสังเกต :

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ไม่อยู่ในความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ จึงไม่ใช่บุคคลตามพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๑) เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐทั่วไป คือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นอาจตกเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.ได้ หากอยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคนอื่นนั้น เช่น รัฐมนตรีให้นายกองคการบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นลูกน้องไปรับเงินสินบนจากผู้รับเหมาแทนตน ในกรณีเช่นนี้รัฐมนตรีขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อม.ตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ส่วนนายกองคการบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของรัฐมนตรีขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี อม.ตาม พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ส่วนความหมายของคำว่า “ ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ” ตามมาตรา ๑๐ (๓) หมายถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือ ผู้สนับสนุน ตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ มาตรา ๘๔ และมาตรา ๘๖ นั้นเอง

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๑

คำถาม ประเด็นที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ ปัจจุบันเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และนายแดง นายกองคการบริหารส่วนจังหวัด เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า ขณะที่ยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ นายดำรับสินบนจากบริษัทเอบีซี จำกัด โดยให้นายแดงซึ่งทราบเรื่องเดินทางไปรับเงินแทนที่ประเทศสิงคโปร์ ในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงนายกองคการบริหารส่วนจังหวัด อันเป็นตำแหน่งของผู้บริหาร

ท้องถิ่น อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ขอให้พิพากษายกฟ้อง
ในส่วนของนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องพิพากษายกฟ้องคดีในส่วนของ
นายแดงหรือไม่

ธงคำตอบ แม้นายแดงมิใช่บุคคลตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง กล่าวคือมิใช่
นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น แต่ตามมาตรา
๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติว่า บทบัญญัติวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่บุคคลอื่นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด
ของบุคคลตามวรรคหนึ่งด้วย การที่นายแดงเดินทางไปรับเงินจากผู้ให้สินบนที่ประเทศสิงคโปร์แทนนายดำเป็นการ
สนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำซึ่งเป็นบุคคลตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้
ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของนายแดง และไม่จำเป็นต้องพิพากษายกฟ้องคดีในส่วน
ของนายแดง

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีนายแดง ผู้บริหารท้องถิ่นไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่
ของนายดำ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นายดำขึ้นศาลฎีกาแผนกคดีอม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา
๒๗๕ วรรคหนึ่ง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑)) ส่วนนายแดงขึ้นศาลฎีกาแผนกคดี
อม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (ปัจจุบันต้องอ้าง พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา
๑๐ (๓))

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๙

คำถาม ประเด็นที่ ๑ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายแดง อดีตนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ
นายดำ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นจำเลยต่อศาลชั้นต้น กล่าวหาว่าขณะที่นายแดงและนายดำดำรง
ตำแหน่งดังกล่าว นายแดงเรียกรับเงินจากผู้รับเหมาเพื่อตอบแทนการจ่ายค่าจ้างก่อสร้างอาคารองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดหลังใหม่ให้ผู้รับเหมาโดยมิชอบ โดยมีนายดำซึ่งเป็นเพื่อนรักกันและไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเรียกเงินเป็น
ผู้สนับสนุนโดยไปรับเงินจากผู้รับเหมาแทนนายแดงที่ร้านอาหาร ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา
๑๔๙, ๑๕๗, ๘๖ ขณะที่คดีอยู่ระหว่างสืบพยานโจทก์ นายแดงและนายดำยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นว่า คดีนี้อยู่ใน
อำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นจะสั่งคำร้องเกี่ยวกับอำนาจฟ้องของนายแดงและนายดำอย่างไร

ธงคำตอบ ขณะเกิดเหตุนายแดงเป็นนายองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นเพียงผู้บริหารท้องถิ่น
ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๗) และมีใช้ข้าราชการการเมือง
อื่น ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ (๕) นายแดงจึงมิใช่ผู้ดำรง
ตำแหน่งตามพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๑) คดีของนายแดงจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.
ตามบทบัญญัติดังกล่าว และแม้ขณะเกิดเหตุนายดำเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งเป็นผู้สนับสนุนการกระทำ
ความผิดของนายแดง แต่เมื่อนายแดงมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๙ (๑) และนายดำมิได้ใช้อำนาจในตำแหน่ง

ของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย คดีนายดำจึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒)

หมายเหตุ :

(๑) ข้อสอบข้อนี้เป็นเรื่องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้บริหารท้องถิ่นในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้กระทำความผิดหลักคือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. แต่อยู่ในอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไป ซึ่งปัจจุบันคือศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้ใช้อำนาจของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีส่วนร่วมกระทำความผิดในคดีนี้ในฐานะเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้บริหารท้องถิ่นเท่านั้น จึงต้องไปขึ้นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไป เช่นเดียวกับผู้บริหารท้องถิ่น

(๒) พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๑) ตรงกับพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) ส่วนพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ตรงกับพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๕๕

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายดำ ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองตามพ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔ และนายแดง คนสนิทของนายดำ เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายดำข่มขืนใจหรือจูงใจข้าราชการให้จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์จากบริษัทของพรรคพวก อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๘ ส่วนนายแดงช่วยพุดโน้มน้าวข้าราชการดังกล่าวอันเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำ ในวันนัดตรวจพยานหลักฐานวันแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า นายแดงเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่ข้าราชการการเมือง อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลแห่งนี้ ขอให้ยกฟ้อง

ให้วินิจฉัยว่า ข้ออ้างของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ แม้นายแดงจะเป็นเพียงราษฎรคนหนึ่ง มิใช่ข้าราชการการเมือง แต่นายแดงเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของนายดำ ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดย่อมมีอำนาจฟ้องนายแดงต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ข้ออ้างของนายแดงรับฟังไม่ได้ (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑/๒๕๔๕)

หมายเหตุ :

ข้อสอบข้อนี้เป็นกรณีบุคคลที่ไม่ใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองคือเป็นราษฎรธรรมดา ไปเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งสองคนจึงอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐๘ วรรคสอง และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ (๒) ด้วยพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

ข้อสังเกต : กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงเป็นผู้มีอำนาจและบารมีเป็นที่ยำเกรงของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมักมีกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงใช้อำนาจหรือบารมีของตนกดดัน หรือใช้ หรือจ้างวาน ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง เพื่อประโยชน์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงและพวกพ้อง

มีปัญหาว่า คดีที่มีลักษณะดังกล่าวอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯหรือไม่ ซึ่งอาจแยกพิจารณาตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯได้ดังนี้

๑) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ **ไม่ได้ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย** คดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุดจะฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ไม่ได้

คำสั่งศาลฎีกาที่ อ.ม.๑๔/๒๕๕๒ เป็นกรณีอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องว่า พลเอก ธ. อติธรรมมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม กับพวก ร่วมกันใช้จ้างวานนาย อ. พนักงานการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนาย อ. โดยแก้ไขเปลี่ยนแปลงฐานข้อมูลสมาชิกพรรคการเมืองบางพรรคเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมืองต้นสังกัดของพลเอก ธ. และมีการดำเนินการตามที่นาย อ. ได้รับการจ้างวานใช้ขอให้ลงโทษพลเอก ธ. และนาย อ. กับพวก ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๖, ๑๑ ฯลฯ

ในชั้นตรวจคำฟ้อง ศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำสั่งว่า พฤติการณ์ตามข้อกล่าวหาในคำฟ้อง**ไม่ปรากฏการใช้อำนาจในตำแหน่งของพลเอก ธ. ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม** ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งนาย อ. สังกัด **ไม่ได้อยู่ในการกำกับดูแลของรัฐบาล**ที่มีพลเอก ธ. เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มูลแห่งคดีตามข้อกล่าวหาในคำฟ้องโจทก์จึงไม่อยู่ในความหมายของตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ตามความในมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ และมาตรา ๙ (๒) แห่งพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ (ซึ่งถ้อยคำในตัวบทคล้าย พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)) คดีนี้จึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

หมายเหตุ : ความผิดหลักในคดีนี้คือ ความผิดตามพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๖ และมาตรา ๑๑ ของนาย อ. ซึ่งเป็นพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยพลเอก ธ. ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม อยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้จ้างวานใช้ คือเป็นผู้ก่อให้เกิดนาย อ. กระทำความผิด เมื่อตามคำฟ้องไม่ปรากฏว่า พลเอก ธ. ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนไปบีบบังคับให้นาย อ. กระทำความผิด และเรื่องที่พลเอก ธ. ก่อให้นาย อ.ทำผิด ก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ของพลเอก ธ. คดีนี้จึงไม่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม.

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๔ กันยายน ๒๕๕๓

คำถาม ประเด็นที่ ๑ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง เป็นจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่า นายบุญใช้และจ้างวานนายแดง พนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งหลบหนียังจับกุมไม่ได้ ให้ทำลายพยานหลักฐาน

สำคัญในสำนวนการไต่สวนกรณีนายเข้ม ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคเดียวกับนาย บุญถูกกล่าวหาว่าซื้อเสียง ขอให้ลงโทษนายบุญฐานเป็นผู้ใช้และจ้างวานนายแดงให้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายแดง ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๖, ๑๑ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๔

ให้วินิจฉัยว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญหรือไม่

ธงคำตอบ คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาผู้กระทำความผิดฐานเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ต้องเป็นกรณีที่ผู้นั้นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง อีกทั้งไม่ปรากฏว่านายบุญใช้ตำแหน่งหน้าที่รัฐมนตรีของตนบังคับให้นายแดงกระทำการดังกล่าว และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งนายแดงสังกัดยังมีฐานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ไม่อยู่ในกำกับดูแลของรัฐบาลที่นายบุญเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งที่จะสั่งการใดๆ อีกด้วย มูลแห่งคดีในกรณีตามปัญหา จึงไม่อยู่ในความหมายของการกระทำความผิดของตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน การกระทำความผิดทางอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามความในมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ (เทียบ คำสั่งศาลฎีกาที่ อม.๑๔/๒๕๕๒)

หมายเหตุ : หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วย พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ด้วยพ.ร.ป. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

๒) หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่อยู่ในฐานะเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใช้ อำนาจในตำแหน่งของตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับ คดีเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. อัยการสูงสุด มีอำนาจฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เป็นผู้ใช้ ฯลฯ ต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้ และฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ซึ่งเป็นคนลงมือกระทำความผิดได้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อ.ม.๒/๒๕๕๑ เป็นกรณีอัยการสูงสุดฟ้องนาย ว. เป็นจำเลย กล่าวหาว่า ในขณะที่จำเลยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี จำเลยใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบบังคับซื้อที่ดินที่มีประกาศว่าเป็นที่ทิ้งขยะสาธารณะจำนวน ๑,๙๐๐ ไร่ จากราชกร และใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบข่มขืนใจหรือจูงใจและเป็นผู้ใช้ให้เจ้าพนักงานที่ดินและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการออกโฉนดที่ดินรวม ๕ แปลง ให้จำเลยโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อนำไปขายกรมควบคุมมลพิษในโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน

ศาลฎีกาแผนกคดี อม. ฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องในข้อหาข่มขืนใจหรือจูงใจและเป็นผู้ใช้ให้เจ้าพนักงานที่ดินและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการออกโฉนดที่ดินรวม ๕ แปลงโดยมิชอบ และแม้จำเลยเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ไม่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรมที่ดิน แต่รัฐมนตรี

ช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดิน ตามพ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งใช้บังคับในขณะนั้น และประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๘ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๕ รวมถึงจำเลยมีสิทธิที่จะเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อมีเสนาแนะ ให้ความเห็น ตลอดจนมีมติในกิจการงานของกรมหรือกระทรวงอื่นใด ทั้งที่อยู่ในและนอกการกำกับดูแลของจำเลยได้ นอกจากนี้ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ไม่ว่าจะเป็นผู้กำกับดูแลกรมที่ดินหรือไม่ก็ตาม สามารถมีบทบาทในการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการกรมที่ดิน รวมถึงมีส่วนให้คุณให้โทษข้าราชการกระทรวงนั้น หรือต่างกรมต่างกระทรวง จำเลยจึงให้คุณให้โทษแก่ข้าราชการกรมที่ดินและเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองซึ่งมีอำนาจหน้าที่ระวางแนวเขตที่สาธารณชนในการออกโฉนดที่ดินตามฟ้องได้ การกระทำของจำเลยเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๘ ลงโทษจำคุก ๑๐ ปี

หมายเหตุ:

คดีนี้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดี อม. เพราะในการสั่งให้เจ้าพนักงานที่ดินและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องออกโฉนดที่ดินโดยมิชอบให้แก่ นาย ว. มีการใช้อำนาจในตำแหน่งของ นาย ว. เข้าไปเกี่ยวข้อง อันถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของ นาย ว. เองด้วย

ตัวอย่างกรณีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็คือคดีที่เจ้าพนักงานที่ดินและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการออกโฉนดที่ดินโดยมิชอบให้แก่ นาย ว. ในคดีล่องด่าน ถูกฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เป็นคดี อม.๑๑/๒๕๕๒, ๑๒/๒๕๕๒ และ ๑๓/๒๕๕๒ ในข้อหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำสั่งรับฟ้อง แต่พิพากษายกฟ้องเพราะเหตุคดีขาดอายุความ

ส่วนในกรณีของ **ผู้ให้สินบน** เป็นไปตามพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ที่ว่า “ ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังต่อไปนี้ (๓) รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตาม (๑) หรือ (๒) เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่” ซึ่งข้อความในมาตรา ๑๐ (๓) ตอนท้าย ก็คือตัวบทประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๔ ว่าด้วยความผิดของผู้ให้สินบนนั่นเอง

ข้อสอบผู้ช่วยผู้พิพากษา สนามใหญ่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

คำถาม ประเด็นที่ ๑ และที่ ๒ อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาว่าร่วมกันกระทำความผิดในขณะที่นายเดชดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายสุขดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดแห่งหนึ่ง **นายสุขใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบออกโฉนดที่ดินจำนวน ๑ แปลง** ให้แก่นายเดช **ตามที่นายเดชจูงใจและใช้ให้ทำ** เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่นายเดชจะช่วยสนับสนุนนายสุขให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งที่ดีกว่า ขอให้ลงโทษนายเดชและนายสุขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓, ๘๔, ๑๔๘, ๑๕๗ ในวันนัดฟังคำสั่งศาลว่าจะรับฟ้องหรือไม่ นายเดชยื่นคำร้องว่า นายเดชมิได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรมที่ดิน กรณีตามคำร้องเป็นเรื่องนอกอำนาจหน้าที่ อัยการสูงสุดไม่มีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลนี้ ขอให้ยกฟ้อง ส่วนนายสุขยื่นคำร้องว่า นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือน ไม่อยู่ในอำนาจของศาลนี้ ขอให้ยกฟ้องเช่นกัน

ให้วินิจฉัยว่า อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชและนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมือง

ธงคำตอบ กรณีของนายเดช นายเดชเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา แม้นายเดชไม่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลกรมที่ดิน แต่รัฐมนตรีช่วยว่าการมีอำนาจบริหารราชการแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และมีสิทธิเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอความเห็นและลงมติในงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม นายเดชมีย่อมมีอำนาจบังคับบัญชาและให้คุณให้โทษนายสุขได้ กรณีตามคำฟ้องจึงมิใช่เรื่องนอกอำนาจหน้าที่ของนายเดช อัยการสูงสุดมีอำนาจฟ้องนายเดชต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง

ส่วนกรณีของนายสุข แม้นายสุขเป็นเพียงข้าราชการพลเรือน มิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง แต่มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วย เมื่อตามคำฟ้องกล่าวหาว่า นายสุขร่วมกระทำความผิดกับนายเดช ในการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา อัยการสูงสุดจึงมีอำนาจฟ้องนายสุขต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา ๒๗๕ วรรคสอง (เทียบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๗/๒๕๕๒ และ อม.๑๓/๒๕๕๒)

หมายเหตุ :

หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคหนึ่ง ด้วยพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๑) และแทนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ วรรคสอง ด้วยพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

๑.๒ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญา

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดี อม. อาจแยกพิจารณาออกได้เป็น ๘ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การฟ้องคดี (๒) การเลือกองค์คณะผู้พิพากษา (๓) การนัดพิจารณาคดีครั้งแรก (๔) การยื่นบัญชีระบุพยาน (๕) การตรวจพยานหลักฐาน (๖) การไต่สวนพยานหลักฐาน (๗) การพิพากษาคดี และ (๘) การอุทธรณ์

อนึ่ง มาตราที่อ้างถึงในบทนี้ หากไม่ได้กล่าวถึงชื่อกฎหมาย ให้เข้าใจว่าหมายถึง พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐

ขั้นตอนที่ ๑ การฟ้องคดี

ก. ผู้มีอำนาจฟ้อง

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ได้แก่

๑) **อัยการสูงสุด** เมื่อคณะกรรมการป.ป.ช.มีมติว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ มีพฤติการณ์ทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย คณะกรรมการป.ป.ช.ต้องส่งรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสาร

พยานหลักฐาน และความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่มิมีมติ เพื่อให้อัยการสูงสุดดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ต่อไป ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ และเมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีต้องดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม.ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับสำนวน ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง

๒) คณะกรรมการป.ป.ช. คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกำหนด หลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวอยู่ในพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ มีสาระสำคัญคือ ในกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นว่าสำนวนการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ให้แจ้งคณะกรรมการป.ป.ช.โดยระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์ให้ครบถ้วนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับเรื่อง

ในกรณีเช่นนี้ อัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช.ต้องตั้งคณะทำงานฝ่ายละเท่ากันโดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่าย ฝ่ายละไม่เกินห้าคน ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากอัยการสูงสุด เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ รวมทั้งดำเนินการอื่นใดให้สำนวนการไต่สวนครบถ้วนสมบูรณ์ ให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง เพื่อส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อไป ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตฯ มาตรา ๗๗ วรรคสอง

ในกรณีคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจดำเนินการต่อไปตามที่เห็นสมควร โดยจะยื่นฟ้องเองก็ได้ แต่ในกรณีที่คณะกรรมการป.ป.ช.เห็นสมควรฟ้องคดี คณะกรรมการป.ป.ช.ต้องดำเนินการฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ แต่ต้องไม่ช้ากว่าเก้าสิบวัน นับแต่วันที่หากข้อยุติไม่ได้ ตามมาตรา ๗๗ วรรคสาม โดยในคดีที่คณะกรรมการป.ป.ช.ยื่นฟ้องคดีเอง ห้ามมิให้พนักงานอัยการรับแก้ต่างคดีให้แก่จำเลย ตามมาตรา ๗๗ วรรคห้า

ระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๗๗ หากมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ป.ช.อาจขยายออกไปได้ แต่ต้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตามมาตรา ๗๗ วรรคเจ็ด และการฟ้องคดีโดยอัยการสูงสุดและคณะกรรมการป.ป.ช. เมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดในมาตรานี้ยังกระทำได้ ถ้าได้ฟ้องภายในอายุความ ตามมาตรา ๗๗ วรรคท้าย แสดงว่า ระยะเวลาดังกล่าวเป็นเพียงระยะเวลาเร่งรัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๖/๒๕๕๖ คดีรถเรือดับเพลิง คดีนี้มีข้อกฎหมายสำคัญคือ เมื่อโจทก์ (คณะกรรมการป.ป.ช.) ส่งรายงานการไต่สวนไปยังออสส.เพื่อฟ้องคดี ออสส.มีหนังสือแจ้งข้อที่ไม่สมบูรณ์ไปยังโจทก์ มีการตั้งคณะทำงานร่วมกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายละ ๘ คน ในที่สุดคณะทำงานผู้แทนออสส.เห็นว่า พยานหลักฐานสมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาเพียง ๔ คน คือจำเลยที่ ๒ ที่ ๔ ที่ ๕ และนายสมัคร แต่คณะทำงานผู้แทนโจทก์เห็นว่าสมบูรณ์พอฟ้องทุกคน ออสส.จึงส่งสำนวน รายงานการไต่สวน และเอกสารที่เกี่ยวข้องคืนแก่คณะกรรมการป.ป.ช.เพื่อฟ้องคดีเอง ต่อมาคณะกรรมการป.ป.ช. นำคดีนี้มาฟ้อง

เมื่อคดีมาถึงศาลฎีกาแผนกคดี อม. จำเลยที่ ๑ ให้การต่อสู้ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ต้องให้อัยการสูงสุดฟ้อง ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ (หลักการเดียวกับพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗)

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯวินิจฉัยว่า กรณีดังกล่าว (เห็นต่างเรื่องจำนวนจำเลยที่มีพยานหลักฐานเพียงพอฟ้องคดี) **ถือได้ว่าคณะทำงานร่วมไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีแล้ว** อันเป็นเหตุตามมาตรา ๑๑ วรรคสอง ให้โจทก์มีอำนาจยื่นฟ้องจำเลยทั้งหมดได้เองทั้งคดี โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาแยกให้คณะกรรมการป.ป.ช. ฟ้องแต่เฉพาะจำเลยคนใดที่อัยการสูงสุดมีความเห็นต่างจนไม่อาจหาข้อยุติได้ โดยเฉพาะการกระทำตามคำฟ้องเป็นคดีที่กล่าวหาจำเลยทั้งหมดว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายอันเป็นข้อเท็จจริงเดียวกัน โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องคดีได้

ข้อสอบเนติบัณฑิต สมัยที่ ๖๗

คำถาม ประเด็นที่ ๑ คณะกรรมการป.ป.ช.ส่งสำนวนและรายงานการไต่สวนกรณีนายแดง อธิบดีรัฐมนตรี ถูกกล่าวหาว่าร่วมกับนายขาว อธิบดีที่ปรึกษารัฐมนตรี และนายดำ อธิบดีเลขาธิการรัฐมนตรี กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ของนายแดง ไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดี อัยการสูงสุดเห็นว่าพยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายแดงคนเดียว ไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายขาวและนายดำด้วย มีการตั้งคณะทำงานร่วมกัน เมื่อครบกำหนดสิบสี่วันนับแต่วันตั้งคณะทำงานร่วม คณะทำงานร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดยังเห็นว่า พยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องนายแดงคนเดียว ส่วนคณะทำงานฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.เห็นว่า พยานหลักฐานสมบูรณ์เพียงพอที่จะฟ้องทั้งสามคน ต่อมาคณะกรรมการป.ป.ช.เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายแดง นายขาว และนายดำ ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก นายแดงยื่นคำร้องว่า คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเฉพาะนายขาวและนายดำ ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นจำเลยในคดีนี้ เพราะต้องให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ฟ้อง ขอให้ยกฟ้องนายแดง

ให้วินิจฉัยว่า คำร้องของนายแดงรับฟังได้หรือไม่

ธงคำตอบ การที่คณะทำงานร่วมฝ่ายอัยการสูงสุดและฝ่ายคณะกรรมการป.ป.ช.ยังคงมีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับการฟ้องคดีในส่วนของนายขาวและนายดำ ย่อมถือได้ว่าคณะทำงานร่วมไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีนี้แล้ว อันเป็นเหตุตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง มีผลให้คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจยื่นฟ้องทั้งนายแดง นายขาว และนายดำ ได้เองทั้งคดี โดยไม่จำเป็นต้องแยกให้อัยการสูงสุดฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นตรงกันว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดี และให้คณะกรรมการป.ป.ช.ฟ้องจำเลยที่ทั้งสองฝ่ายเห็นต่างจนหาข้อยุติไม่ได้ คำร้องของนายแดงที่ว่า คณะกรรมการป.ป.ช.ไม่มีอำนาจฟ้องนายแดงเป็นคดีนี้จึงรับฟังไม่ได้

หมายเหตุ :

หากเป็นข้อสอบปัจจุบัน ต้องแทนพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๑ วรรคสอง ด้วยพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๗ วรรคสาม

ข. ระบบการฟ้องคดี

๑) การฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย

ในวันยื่นคำฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยหลักโจทก์จะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมคำฟ้อง เช่นเดียวกับจำเลยคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๒๗ (มาตรา ๒๗ เป็นกรณีจำเลยหลบหนี) ในวันยื่นฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ...”

ข้อสังเกต:

ในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีโดยมีตัวจำเลย เมื่อองค์คณะผู้พิพากษา(ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา) มีคำสั่งประทับรับฟ้อง ผลประการสำคัญก็คือ จำเลยต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง และพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ วรรคหนึ่ง ด้วย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังจากองค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งประทับรับฟ้อง ก็คือ ศาลจะส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยและนัดคู่ความมาศาลในวันนัดพิจารณาครั้งแรก ตามมาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง และนับแต่วันที่จำเลยรับสำเนาฟ้อง จำเลยมีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ป.ช. ตามมาตรา ๓๓ วรรคสอง บทบัญญัตินี้ทำให้จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิดีกว่าจำเลยในคดีอาญาทั่วไป เพราะในคดีอาญาทั่วไป จำเลยจะยังไม่มีสิทธิขอตรวจสอบพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ โจทก์จนกว่าจะถึงวันนัดตรวจพยานหลักฐาน

๒) การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลย

การฟ้องคดีอาญาต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. โจทก์อาจยื่นคำฟ้องต่อศาลโดยไม่มีตัวจำเลยมาศาลก็ได้ แต่ในกรณีเช่นนี้ ศาลจะรับฟ้องต่อเมื่อโจทก์ดำเนินการตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ. วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ กล่าวคือ อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป.ป.ช.ต้องมีหลักฐานมาแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวมา หรือเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลเกิดจากการประวิงคดี หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลตามนัดโดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันสมควร ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลมีอำนาจรับฟ้องไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลย กระบวนการที่เพิ่มขึ้นมาดังกล่าว ก็เพื่อให้การฟ้องคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมีความชอบธรรมมากขึ้น

กระบวนการพิจารณาต่อไปภายหลังจากประทับรับฟ้องโดยไม่มีตัวจำเลย มีบทบัญญัติมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ และมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หากมีการดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ศาลส่งหมายเรียกและสำเนาฟ้องให้จำเลยเหมือนคดีอาญาทั่วไป หากจำเลยยังคงไม่มาศาล ให้ศาลออกหมายจับจำเลย และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดตามจับกุมจำเลยรายงานผลการติดตามจับกุมให้ศาลทราบเป็นระยะตามที่ศาลกำหนด

(๒) หากไม่สามารถจับจำเลยได้ภายในสามเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีได้ โดยการพิจารณาคดีไม่ต้องกระทำต่อหน้าจำเลย

ขั้นตอนดังกล่าวกำหนดขึ้นเพื่อให้การพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยมีความชอบธรรมมากขึ้นเช่นกัน และเมื่อศาลรับฟ้องและพิจารณาคดีลับหลังจำเลย จำเลยยังคงมีสิทธิดังต่อไปนี้

(๑) แต่งตั้งนายความมาดำเนินการแทนตน ตามมาตรา ๒๘ วรรคสอง

(๒) จำเลยจะมาศาลเพื่อต่อสู้คดีในเวลาใดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาก็ได้ เพียงแต่การมาศาลของจำเลย ไม่มีผลให้การไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วต้องเสียไป ตามมาตรา ๒๘ วรรคสาม

(๓) หากศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยมีสิทธิขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ตาม มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า ในกรณีดังกล่าวถ้าภายหลังจำเลยมีพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จำเลยจะมาแสดงตนต่อศาลและยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่ต้องยื่นเสียภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา และให้ศาลมีอำนาจสั่งรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ตามที่เห็นสมควร คำสั่งของศาลในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลสั่งรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ประธานศาลฎีกาจะต้องเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อเลือกองค์คณะผู้พิพากษา โดยผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาต้องไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อน ตามมาตรา ๒๙ วรรคสอง แต่การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีเช่นนี้ ไม่มีผลให้การไต่สวนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้ทำไปแล้วต้องเสียไป ตามมาตรา ๒๙ วรรคสาม ซึ่งเท่ากับในชั้นรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จำเลยมีสิทธิเพียงนำพยานหลักฐานใหม่มาเสนอต่อศาล และศาลยังมีอำนาจนำพยานหลักฐานที่ได้จากการพิจารณาคดีลับหลังจำเลยมาลงโทษจำเลยได้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการฟ้องคดี

(๑) ผลของการยื่นคำฟ้องที่มีต่ออายุความ

เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. ผลของการยื่นคำฟ้องที่เกิดขึ้นทันทีก็คือ มีผลให้อายุความฟ้องคดีสะดุดหยุดลง ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ ที่ว่า ในการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้อายุความสะดุดหยุดลง

บทบัญญัตินี้อาจไม่มีผลประการใด หากเป็นการฟ้องโดยมีตัวจำเลยมาศาล เพราะโดยปกติในการฟ้องคดีอาญาทั่วไป เมื่อโจทก์ฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาล อายุความก็จะสะดุดหยุดลงอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕

แต่ในกรณีจำเลยหลบหนี โจทก์ไม่มีตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้อง มีบทบัญญัติให้ศาลประทับรับฟ้อง แม้จำเลยไม่ได้มาศาลในวันฟ้อง ซึ่งหากยังคงให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะไม่สะดุดหยุดลงในวันฟ้อง (เพราะตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๕ อายุความจะสะดุดหยุดลงต่อเมื่อจำเลยมาศาลในวันฟ้อง) ดังนั้น พ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ จึงบัญญัติไว้ด้วยว่า ให้อายุความสะดุดหยุดลง เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดี อม. เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาว่า วันฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความ แต่มาขาดอายุความภายหลังฟ้อง

คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังมีบทบัญญัติเรื่องอายุความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปอีก ๒ กรณี กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล มาตรา ๒๕ วรรคสอง มิให้นับระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีทุจริตต้องคิดให้หนักก่อนหลบหนี เนื่องจากการไม่นับระยะเวลาที่

หลบหนีรวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความมีผลทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องหลบหนีไปตลอดชาติ เพราะหากได้ตัวมาเมื่อใด ก็นำตัวกลับมาดำเนินคดีได้เสมอ จะไม่มีกรณีศาลยกฟ้องจำเลยที่หลบหนีเพราะเหตุคดีขาดอายุความอีกต่อไป

ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย ถ้าจำเลยหลบหนีไปในระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ เช่น จำเลยไม่มาศาลในวันนัดฟังคำพิพากษา และศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังให้ลงโทษจำคุกจำเลย จำเลยจะ**ไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความล่วงเลยการลงโทษ** ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๘ เพราะมาตรา ๒๕ วรรคสาม มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๙๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ ผลก็คือหากจับตัวจำเลยได้เมื่อใด ย่อมนำตัวจำเลยมารับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลได้เสมอ

(๒) ผลกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหนีประกัน

ในกรณีที่จำเลยหลบหนีไปในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว มาตรา ๓๒ วรรคสอง บัญญัติว่า หากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าเป็นการหลบหนีไปในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ไม่ว่าศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีหรือไม่ก็ตาม ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดตามหรือจับกุมจำเลยรายงานผลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

การหลบหนีในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงเป็น**ความผิดอาญาอีกฐานหนึ่ง** ซึ่งไม่ระงับไปเพราะเหตุที่คดีหลักของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีการสั่งไม่ฟ้อง ยกฟ้องจำหน่ายคดี หรือถอนฟ้อง ตามมาตรา ๓๒ วรรคสอง

(๓) การถอนฟ้อง

การฟ้องผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นคดีอาญา เป็นการฟ้องเพื่อประโยชน์สาธารณะ มาตรา ๓๐ จึงบัญญัติว่า เมื่อศาลประทับรับฟ้องแล้ว ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้อง เว้นแต่จะได้ความว่าหากไม่อนุญาตให้ถอนฟ้องจะกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรม เช่น ต่อมาปรากฏว่าผู้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดฐานแจ้งความเท็จในคดีนี้ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๒ การเลือกองค์คณะผู้พิพากษา

ก. ผู้พิพากษาที่อาจได้รับเลือกเป็นองค์คณะ

เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ประธานศาลฎีกาต้องเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยเร็วเพื่อเลือกองค์คณะผู้พิพากษาจำนวน ๙ คน โดยต้องเลือกเป็นรายคดี ผู้พิพากษาที่มีสิทธิได้รับเลือกได้แก่

๑) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้แก่ ผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ประธานแผนกคดีในศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา และประธานศาลฎีกา

๒) ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา

ทั้งนี้ ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑

ข. กระบวนการในการเลือกองค์คณะผู้พิพากษา

การเลือกองค์คณะผู้พิพากษาแต่ละคดีต้องใช้วิธีลงคะแนนลับ ให้ผู้พิพากษาซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบจำนวนเก้าคน เป็นผู้ได้รับเลือกเป็นองค์คณะ ถ้ามีผู้ได้คะแนนเท่ากันในลำดับใดเป็นเหตุให้มีผู้ได้รับเลือกเกินเก้าคน ให้ประธานศาลฎีกาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือก ตามมาตรา ๑๑ วรรคสาม

ค. การคัดค้านองค์คณะผู้พิพากษา

คู่ความมีสิทธิคัดค้านผู้พิพากษาที่ได้รับเลือกเป็นองค์คณะเช่นเดียวกับคดีทั่วไป แต่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ก่อนเริ่มไต่สวนพยานหลักฐาน ตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง คล้ายคดีทั่วไปที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๓ ให้คัดค้านผู้พิพากษาได้ก่อนวันสืบพยาน ส่วนเหตุที่จะยกขึ้นคัดค้านองค์คณะฯ ได้ ก็คือเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๑ เนื่องจากมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ตอนท้ายให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษามาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ง. การเลือกองค์คณะใหม่

กรณีมีเหตุขัดข้องทำให้องค์คณะผู้พิพากษาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในคดีนั้นได้อีกต่อไป เช่น เกษียณอายุราชการ หรือย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่สูงขึ้นในศาลอื่น ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาต้องเลือกผู้พิพากษาเข้ามาแทนที่ โดยผู้พิพากษาที่เข้ามาแทนที่จะมีอำนาจเช่นเดียวกับผู้พิพากษาที่ตนเข้ามาแทน ตามมาตรา ๑๑ วรรคห้า เช่น มีอำนาจตรวจสำนวน ทำความเห็นในการวินิจฉัยคดี และลงลายมือชื่อในคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษาได้ และในข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๑๐ กำหนดไว้ด้วยว่า เหตุตามมาตรา ๑๑ วรรคห้า ให้รวมถึง กรณีทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เกินกว่า ๖๐ วัน หรือมีเหตุจำเป็นอื่นที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เกินกว่า ๖๐ วันด้วย

ส่วนในกรณีมีเหตุขัดข้องทำให้องค์คณะผู้พิพากษาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในวันนัดเป็นการชั่วคราว เช่น เจ็บป่วย ดิราชการสำคัญ หรือมีเหตุจำเป็นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หากมีผู้พิพากษาในองค์คณะคงเหลือไม่น้อยกว่าเจ็ดคน มาตรา ๑๑ วรรคหก ให้องค์คณะผู้พิพากษาเท่าที่เหลืออยู่มีอำนาจพิจารณาคดีต่อไปได้ เว้นแต่การทำคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษา ต้องให้องค์คณะผู้พิพากษาทั้งเก้าคนเป็นผู้พิจารณา

เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกองค์คณะผู้พิพากษา ๙ คนแล้ว องค์คณะผู้พิพากษาจะร่วมกันพิจารณาคำฟ้องว่า มีเหตุอันควรประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ หากมีคำสั่งประทับฟ้อง ก็มีคำสั่งให้นัดพิจารณาคดีครั้งแรก

ขั้นตอนที่ ๓ การนัดพิจารณาคดีครั้งแรก

ในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก หรือที่ในคดีอาญาทั่วไปเรียกว่าวันสอบคำให้การจำเลย องค์คณะฯ จะต้องอ่านอธิบายฟ้อง และถามคำให้การจำเลย หากจำเลยให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การ ศาลต้องกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑๔ วัน ตามมาตรา ๓๓ วรรคสาม และในกรณีจำเลยมิได้มาศาลในวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรกไม่ว่าด้วยเหตุใด มาตรา ๓๓ วรรคสาม ตอนท้าย ให้ถือว่าจำเลยปฏิเสธ เหมือนคดีอาญาทั่วไป

ส่วนในกรณีจำเลยให้การรับสารภาพ แม้ข้อหาที่นั้นกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกน้อยกว่าห้าปี หรือโทษสถานที่เบากว่านั้น ศาลอาจเรียกพยานมาไต่สวนเพื่อทราบถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ได้ ตามมาตรา ๓๓ วรรคท้าย

ขั้นตอนที่ ๔ การยื่นบัญชีระบุพยาน

ในกรณีที่ต้องมีการไต่สวนพยานหลักฐาน โจทก์และจำเลยต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอก่อนวันพิจารณาตรวจพยานหลักฐานไม่น้อยกว่า ๗ วัน ตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง และการยื่นบัญชีระบุพยานเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาดังกล่าวก็ยังสามารถทำได้ หากได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษา เมื่อมีเหตุสมควรแสดงได้ว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้น หรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้คดี ตามมาตรา ๓๔ วรรคสอง

ขั้นตอนที่ ๕ การตรวจพยานหลักฐาน

ในวันตรวจพยานหลักฐาน โจทก์และจำเลยต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น ตามมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง ตอนต้น หลังจากนั้นโจทก์และจำเลยต้องแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา ตามมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง ตอนท้าย

เนื่องจากคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ระบบไต่สวน แม้จำเลยจะมีได้ยื่นบัญชีระบุพยานตามมาตรา ๓๔ หรือมิได้ส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาล เพราะเหตุที่จำเลยไม่มาศาลและไม่มีนายความหรือแม้โจทก์หรือจำเลยจะมีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานไว้ หรือมีการโต้แย้งพยานหลักฐานหลังวันตรวจพยานหลักฐานก็ตาม องค์คณะผู้พิพากษาก็มีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ตามมาตรา ๓๕ วรรคสอง

ขั้นตอนที่ ๖ การไต่สวนพยานหลักฐาน

ศาลต้องกำหนดวันเริ่มไต่สวนให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๗ วัน (มาตรา ๓๖) ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยรวดเร็ว (มาตรา ๖ วรรคสอง) ต้องดำเนินกระบวนการไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ (มาตรา ๑๕) ศาลมีอำนาจสืบพยานล่วงหน้า (มาตรา ๑๖) การพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานต้องกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะสำคัญ ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาเป็นการลับได้ (มาตรา ๓๑ วรรคหนึ่ง)

นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจไต่สวนพยานลับหลังจำเลยได้ในบางกรณี เช่น กรณีจำเลยเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอันอื่นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ เมื่อจำเลยมีนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและสืบพยาน กรณีจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้ว แต่ได้หลบหนีไปและศาลได้ออกหมายจับแล้วแต่ยังจับตัวมาไม่ได้ กรณีจำเลยทราบวันนัดแล้วไม่มาศาล โดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือกรณีศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นต้องไต่สวนพยานหลักฐานใดในนัดนั้นโดยไม่เลื่อนคดี เป็นต้น (มาตรา ๓๑ วรรคสอง)

ในขั้นตอนการไต่สวนพยานหลักฐาน มีข้อสังเกตเกี่ยวกับระบบการค้นหาความจริงและการถามพยานดังนี้

(๑) ระบบการค้นหาความจริง

การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ใช้ระบบไต่สวน (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง) และให้ศาลยึดส่วนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา แต่ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา ๖ วรรคสอง)

พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มีบัญญัติให้นำกลไกของระบบไต่สวนมาใช้หลายประการ เป็นต้นว่า การให้ศาลค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง ตอนต้น) การให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ แม้ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ (มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง ตอนท้าย) การไม่เคร่งครัดในวิธีพิจารณา เช่น ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือตามคำสั่งศาลสามารถยื่นหรือขยายได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง) หรือในกรณีที่คุณค่าเงินกระบวนพิจารณาผิดพลาด ศาลสั่งให้แก้ไขได้เสมอ (มาตรา ๑๗ วรรคสอง) กรณีฟ้องไม่ถูกต้อง ศาลมีอำนาจสั่งให้แก้ไขได้ เพื่อมิให้มีการยกฟ้องเพียงเพราะโจทก์บรรยายฟ้องไม่สมบูรณ์ โดยไม่ได้วินิจฉัยเนื้อหาคดี (มาตรา ๒๖ วรรคสาม)

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติที่สนับสนุนให้ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริง เช่น ให้ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด เรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย (มาตรา ๖ วรรคสาม และวรรคท้าย) รวมทั้งขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี (มาตรา ๓๙) เป็นต้น

ส่วนคำว่า ให้ศาล “ ยึดสำนวนของคณะกรรมการป.ช.เป็นหลักในการพิจารณา ” นั้น ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ วางหลักไว้ในคดีที่ อม.๒/๒๕๕๖ ว่า มีความหมายเพียงว่า ขอบเขตหรือกรอบของการพิจารณาคดีให้ยึดแนวทางที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป.ช. มิใช่ต้องยึดถือว่าข้อเท็จจริงเป็นดังที่คณะกรรมการป.ช.สรุป เพราะศาลฎีกาแผนกคดี อม.มีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เสมอ และจำเลยยังมีสิทธินำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนเพื่อหักล้างพยานหลักฐานในสำนวนของคณะกรรมการป.ช.ได้

(๒) การถามพยาน

องค์คณะผู้พิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะสอบถามพยานบุคคลเอง โดยแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งจะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความโดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือต่อศาล แล้วจึงอนุญาตให้โจทก์จำเลยถามเพิ่มเติม (มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง) หลังจากคู่ความได้รับอนุญาตจากศาลให้ถามพยานเพิ่มเติมแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล (มาตรา ๓๗ วรรคสาม) โดยในการถามพยานฝ่ายตนเอง จะใช้คำถามนำตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ (มาตรา ๓๗ วรรคสอง)

ขั้นตอนที่ ๗ การพิพากษาคดี

กระบวนพิจารณาในขั้นนี้มีสาระสำคัญอยู่ในมาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ และมาตรา ๔๐ ดังนี้

๑) องค์คณะผู้พิพากษาทุกคนต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือโดยสังเขป พร้อมทั้งต้องแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุม และให้ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันก่อนแล้วจึงลงมติโดยให้ถือนัดตามเสียงข้างมาก โดยองค์คณะผู้พิพากษาอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งในองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้จัดทำคำสั่งหรือคำพิพากษตามมตินั้นก็ได้ ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง

๒) ความเห็นในการวินิจฉัยคดีขององค์คณะผู้พิพากษา ต้องมีสาระสำคัญตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ตามมาตรา ๒๐ วรรคสอง ส่วนคำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยคดีหรือคำพิพากษาของศาล ต้องประกอบด้วยรายการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑ รายการที่สำคัญที่ต้องมีทั้งในความเห็นในการวินิจฉัยคดีและคำสั่งหรือคำพิพากษาก็คือ เหตุผลในการวินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย บทบัญญัติของกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิง และคำวินิจฉัยคดี รวมทั้งการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง

๓) คำสั่งที่เป็นการวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษาของศาล ต้องเปิดเผยโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ส่วนความเห็นในการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาในองค์คณะผู้พิพากษาทุกคน มีบทบัญญัติตามมาตรา ๒๐ วรรคท้าย ให้เปิดเผยตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ซึ่งก็คือข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๙ ที่กำหนดให้ประกาศไว้หน้าศาลและเผยแพร่ในเว็บไซต์ของศาลฎีกา

๔) การอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดี อม.ในคดีอาญา พ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๐ วรรคหนึ่ง ตอนท้าย ให้อ่านภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันเสร็จการพิจารณา และในกรณีที่จำเลยทราบวันนัดฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ไม่มาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา ๔๐ วรรคสอง ให้ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว

ขั้นตอนที่ ๘ การอุทธรณ์คำพิพากษา

๑) กำหนดเวลาอุทธรณ์

คู่ความต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.มีคำพิพากษา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๐

๒) การยื่นอุทธรณ์

ต้องยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๐

๓) ผู้มีสิทธิอุทธรณ์

ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ได้แก่ คู่ความทุกฝ่าย เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ บัญญัติว่า “ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา” และพ.ร.ป.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๐ ก็ใช้ถ้อยคำเพียงว่า “ คำพิพากษาของศาลให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ ...” โดยมีได้จำกัดว่าผู้มีสิทธิอุทธรณ์คือผู้ต้องคำพิพากษาเท่านั้น เหมือนในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดี อม.มีคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ ศาลฎีกาแผนกคดี อม. มีหน้าที่ส่งสำนวนคดีไปยังที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัย ตามมาตรา ๖๒ เพื่อให้เกิดความรอบคอบ ซึ่งก็เป็นหลักการเดียวกับคดีอาญาทั่วไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๔๕ ที่ให้ส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์ที่มีเขตอำนาจพิจารณาอีกครั้ง

๔) เงื่อนไขในการอุทธรณ์

ในกรณีที่ไม่ได้ถูกคุมขังจะใช้สิทธิอุทธรณ์ ต้องมาอยู่ในอำนาจศาลก่อน โดยต้องมาแสดงตนต่อศาล ตามพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๑ ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่จำเลยซึ่งไม่ได้ถูกคุมขังเป็นผู้อุทธรณ์ จำเลยจะยื่นอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อแสดงตนต่อเจ้าพนักงานศาลในขณะที่ยื่นอุทธรณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้เลือกที่จะหนีต่อไป หรือจะใช้สิทธิทางศาล และเมื่อมาแสดงตนแล้ว ก็อาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ได้

๕) การวินิจฉัยอุทธรณ์

แม้ตัวบทรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคสี่ ใช้ถ้อยคำว่า “ให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา” แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๕ วรรคห้า และพ.ร.บ.วิ.อม. พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๓ บัญญัติให้การวินิจฉัยอุทธรณ์ดำเนินการโดยองค์คณะผู้พิพากษาซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ซึ่งไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อน และได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจำนวนเก้าคน โดยให้เลือกเป็นรายคดี และเมื่อองค์คณะของศาลฎีกาดังกล่าวได้วินิจฉัยแล้ว ให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

เหตุผลที่ให้ถือว่าคำวินิจฉัยอุทธรณ์ขององค์คณะผู้พิพากษาเก้าคนที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา เนื่องจากหากให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาซึ่งมีผู้พิพากษาเข้าประชุมประมาณ ๑๗๐ คน ร่วมกันวินิจฉัยอุทธรณ์ของคู่ความในคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ที่มักจะมีข้อเท็จจริงมากมาย มีพยานบุคคลและพยานเอกสารจำนวนมาก คงเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากมาก

๑.๒ คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ

คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติ เป็นคดีอีกประเภทหนึ่งที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) รวมทั้งพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๑)

คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” มีบทนิยามอยู่ในพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ว่า คำว่า “ ร่ำรวยผิดปกติ ” หมายความว่า การมีทรัพย์สินมากผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นมากผิดปกติ หรือ การมีหนี้สินลดลงมากผิดปกติ หรือได้ทรัพย์สินมาโดยไม่มีมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมายสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งกรณีมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติสืบเนื่องมาจากการเปรียบเทียบบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วย

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีร่ำรวยผิดปกติคือ อัยการสูงสุด ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง เว้นแต่กรณีอัยการสูงสุดเห็นต่างจากคณะกรรมการป.ป.ช. มีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันแล้ว แต่ยังไม่ขอยุติไม่ได้ คณะกรรมการป.ป.ช.มีอำนาจฟ้องเอง เพราะมาตรา ๑๑๙ วรรคหนึ่ง ให้นำมาตรา ๗๗ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

ส่วนบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯในคดีร่ำรวยผิดปกติ ได้แก่

(๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

- (๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- (๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ
- (๔) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๑) มาตรา ๒๓๕ วรรคหนึ่ง (๒) และพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๑)

สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔ ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น ๆ ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา **เช่นเดียวกับในคดีอาญา**

นอกจากนี้พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มาตรา ๑๒๐ วรรคท้าย ยังให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อัยการสูงสุดยื่นคำร้องตามมาตรา ๑๑๙ สำหรับบุคคลอื่นที่มีผู้ใช้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในฐานะตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ด้วย

กระบวนพิจารณาคดีร้ายผิดปกติในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ **เหมือนกับคดีอาญา** มีความแตกต่างกันเพียงเรื่องภาระการพิสูจน์ เนื่องจากคดีร้ายผิดปกติ ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร้ายผิดปกติ ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๙ วรรคสอง

๑.๓ คดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหรือยื่นเท็จ

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีจิตใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย รวมทั้งพ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๔)

๑) **ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชี** รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ วรรคหนึ่ง (๓) ให้คณะกรรมการป.ป.ช. กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ผู้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้แก่

(๑) บุคคลตามพ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๒ (๑) ถึง (๙) ซึ่งได้แก่ (๑) ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (๒) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๓) ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ (๔) ข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาขึ้นไป (๕) ข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธี

พิจารณาตีปกครอง ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเป็นต้นไป (๖) ข้าราชการอัยการตาม
กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่อธิบดีอัยการเป็นต้นไป (๗) ผู้ดำรงตำแหน่ง
ระดับสูง (๘) ผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน
และ (๙) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่
คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

บุคคลดังกล่าวต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินทั้งของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติ
ภาวะ และมาตรา ๑๐๒ วรรคท้าย ให้คู่สมรสหมายความรวมถึงผู้ซึ่งอยู่กินกันฉันสามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรส
ด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด

(๒) บุคคลตามประกาศของคณะกรรมการป.ป.ช. ออกตามความในตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและ
ปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๘ (๓) และมาตรา ๑๐๓

๒) กำหนดเวลายื่นบัญชี พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา
๑๐๕ วรรคสาม บัญญัติว่า การยื่นบัญชี ให้ยื่นตามกำหนดดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) (๒) (๓) และ (๙) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจาก
ตำแหน่ง

(๒) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) และตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการป.ป.ช.กำหนด
นอกจาก (๑) ให้ยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุกสามปี ตลอดเวลาที่ยัง
ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆให้ยื่นบัญชีเมื่อพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลา
หนึ่งปีด้วย แต่การยื่นบัญชีตามกฎหมายใหม่ ไม่ต้องยื่นเมื่อพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว

๓) เอกสารที่ต้องยื่นประกอบบัญชี พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา
๑๐๕ วรรคหนึ่ง ให้ยื่นบัญชี พร้อมด้วยหลักฐานที่พิสูจน์ความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน และหลักฐานการ
เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในรอบปีภาษีที่ผ่านมา โดยผู้ยื่นต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ในบัญชีและสำเนาหลักฐาน
ที่ยื่นไว้ทุกหน้า และทรัพย์สินและหนี้สินที่ต้องระบุในบัญชี ให้รวมถึงทรัพย์สินและหนี้สินในต่างประเทศ และให้
รวมถึงทรัพย์สินที่มอบหมายให้อยู่ความครอบครองดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมด้วย

๔) การเปิดเผยบัญชี พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๖ ให้
เปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) เฉพาะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๒)(๓)(๗) และ (๙) ซึ่งได้แก่ ตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง และผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหาร
ท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

๕) องค์กรประกอบความผิด

รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย ใช้ถ้อยคำว่า “...ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณี
บุคคลตามมาตรา ๒๓๔(๓) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการ ทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการ

ทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย โดยอนุโลม”

ถ้อยคำที่เพิ่มเข้ามาในตอนท้ายที่ว่า “...และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย...” แสดงให้เห็นถึงการผ่อนคลายความเคร่งครัดของคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ ซึ่งแต่เดิมมีแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ยืนยันตลอดมาว่า การจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จไม่ต้องมีเจตนาพิเศษเพื่อเตรียมการทุจริต เพียงแต่รู้ว่ามีทรัพย์สิน แต่ไม่แจ้ง หรือแจ้งไม่ตรงก็เป็นความผิดแล้ว แม้ว่าการไม่แจ้งหรือแจ้งไม่ตรงอาจเกิดจากการหลงลืมหรือไม่ได้มีเจตนาที่จะปกปิดหรือแจ้งเท็จก็เป็นความผิด การที่รัฐธรรมนูญใหม่ให้ดูด้วยว่ามีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นหรือไม่ คือให้พิจารณาถึงเจตนาด้วย ทำให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น

๖) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ

พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง บัญญัติว่า หากคณะกรรมการป.ป.ช. มีมติว่า ผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) กรณีเป็นบุคคลตามมาตรา ๑๐๒ (๑) คือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาตรา ๑๐๒ (๒) คือตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๒ (๓) คือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และ มาตรา ๑๐๒ (๔) คือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่คณะกรรมการป.ป.ช. กำหนด ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัย

(๒) กรณีเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๑๐๒ (๔) ให้เสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อวินิจฉัย

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง อัยการ ข้าราชการพลเรือน ตำรวจ ทหาร หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ที่จงใจไม่ยื่นบัญชี หรือยื่นเท็จ จึงไม่ได้อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ แต่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

๕) โทษสำหรับผู้จงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จ

การจงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จมีโทษคือ ต้องพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ (เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ประทับรับฟ้อง ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ เว้นแต่ศาลฯจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น) และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคสาม โดยผู้ที่ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆ ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสี่ กับมีโทษทางอาญา คือจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๖๗ ด้วย

ตัวอย่างคดีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ พิพากษาว่ามีความผิด ให้ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๓/๒๕๕๕ ในเอกสารประกอบการบรรยายชุดที่ ๖

คดีจึงใจไม่ยื่นบัญชีหรือยื่นเท็จฯ ยังมี**ข้อกฎหมายใหม่**ที่น่าสนใจดังนี้

(๑) บทบัญญัติเรื่องอายุความ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง (อายุความสะดุดหยุดลงในวันฟ้อง และหากหลบหนีไม่นับระยะเวลาที่หลบหนีเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ) แม้มีใช้บทบัญญัติว่าด้วยการลงโทษ แต่มีผลให้ระยะเวลาในการบังคับโทษขยายออกไป จึงเป็นบทบัญญัติที่เป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา ไม่อาจนำมาใช้บังคับย้อนหลังแก่คดีที่ผู้ร้องยื่นคำร้องไว้ แต่ยังไม่ได้ตัวผู้กล่าวหามายังศาลจนครบกำหนดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๕ (๔) ไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับ ความหมายก็คือ บทบัญญัติเรื่องอายุความที่เป็นโทษไม่มีผลย้อนหลัง (คดี อม.๒๓๒/๒๕๖๒)

(๒) ผู้ร้องขอให้ลงโทษตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ (ให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้) ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับภายหลังการกระทำความผิด (กฎหมายที่ใช้บังคับขณะกระทำความผิดคือ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง ซึ่งเพียงแต่ห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือตำแหน่งใดในพรรคทางการเมืองเป็นเวลาห้าปี)

ปัญหาก็คือ โทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง) มีผลใช้บังคับย้อนหลังได้หรือไม่

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ วินิจฉัยว่า มาตรการบังคับทางการเมืองตามพ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๘๑ มิใช่มาตรการบังคับทางการเมืองที่ใช้ในขณะกระทำความผิด จึงต้องใช้พ.ร.บ. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง บังคับแก่คดีนี้ เพราะหากบังคับใช้ตามที่กฎหมายที่บัญญัติภายหลังกระทำความผิดย่อมเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม (คดี อม.๘๒/๒๕๖๒) ผลก็คือโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่มีผลย้อนหลัง

(๓) ในกรณีที่คดีส่วนอาญาขาดอายุความแล้ว ศาลจะพิจารณาต่อไปและลงโทษมาตรการบังคับทางการเมือง (ให้พ้นจากตำแหน่งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง) ได้หรือไม่

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ วินิจฉัยว่า คำขอให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากตำแหน่งและเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหา ถือเป็นมาตรการบังคับทางการเมืองอันเป็นการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ซึ่งสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา เมื่อสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับแล้ว จึงไม่อาจนำมาตรการบังคับทางการเมือง มาบังคับแก่ผู้เสียหายในคดีนี้ได้ (คดี อม.ดำ ๓๐/๒๕๖๒) ผลคือในกรณีที่คดีส่วนอาญาขาดอายุความ คงเหลือเพียงคำขอให้บังคับใช้มาตรการทางการเมือง (ตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ มาตรการทางการเมืองคือให้พ้นจากตำแหน่งและห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรการทางการเมืองคือให้พ้นจากตำแหน่งและให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกับเพิกถอนสิทธิรับเลือกตั้ง)

หมายเหตุ

เคยมีข้อสอบเนติฯ เกี่ยวกับคดีจิตใจไม่เย็นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินหลายครั้ง แต่เนื่องจากข้อกฎหมายเปลี่ยนไปแล้ว จึงไม่ขอนำมากล่าวถึง เช่น ข้อสอบเนติฯ สมัยที่ ๖๖ มีประเด็นเกี่ยวกับการไม่แสดงทรัพย์สินในบัญชีฯ เพราะหลงลืม อ้างได้หรือไม่ รัชคำตอบคืออ้างไม่ได้ เพราะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยตรงกันว่า คดีจิตใจไม่เย็นบัญชีหรือเย็นเท็จไม่ต้องพิจารณาเรื่องเจตนา เพียงแต่ได้ความว่ามีทรัพย์สินนั้น แต่ไม่แสดงไว้ในบัญชีฯ ก็ผิดแล้ว (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๐/๒๕๔๔, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ อม.๑/๒๕๕๒) แต่รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๕ วรรคท้าย เพิ่มองค์ประกอบคดีจิตใจไม่เย็นบัญชีหรือเย็นเท็จอีกข้อหนึ่งว่า ต้องมีเจตนาที่จะไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วย มีผลให้การหลงลืมอาจอ้างได้ในบางกรณี เช่น ทรัพย์สินราคาเล็กน้อย หรือไม่ได้แสดงเงินที่ค้างอยู่ในบัญชีเงินฝากที่ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวมานานแล้ว หรือไม่ได้แสดงรถยนต์ที่จอดทิ้งไว้เฉยๆ นานแล้วจนกลายเป็นซากปรักแล้ว เป็นต้น

๑.๔ คดีคณะกรรมการป.ป.ช. ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเสียเอง

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช. ว่ากระทำความผิดอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖ ประกอบมาตรา ๒๓๔ (๑) และมาตรา ๒๓๕ (๒) และ พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฯ มาตรา ๑๐ (๒) เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ และฉบับปี ๒๕๕๐

มีข้อสังเกตว่า ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของคณะกรรมการป.ป.ช. รวมถึงผู้ให้สินบนแก่คณะกรรมการป.ป.ช. อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ด้วย ทั้งนี้ ตามพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๐ (๓)

สำหรับข้อหาที่คณะกรรมการป.ป.ช. กระทำความผิดและอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ก็คือ ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ และจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๔ (๑)

คดีกล่าวหาคณะกรรมการป.ป.ช. รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ เริ่มโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดกระทำการตามมาตรา ๒๓๔ (๑) โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีความเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม หน้าที่และอำนาจ วิธีการไต่สวน ระยะเวลาการไต่สวนและการดำเนินการอื่นที่จำเป็นของคณะผู้ไต่สวนอิสระ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

เมื่อคณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการไต่สวนแล้วเสร็จ มาตรา ๒๓๗ ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้สั่งยุติเรื่อง และให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด

(๒) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย

(๓) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดวินัยการปฏิบัติหน้าที่ผู้ถูกกล่าวหา และมีโทษกรณีตาม (๒) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนกระบวนการวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ ในคดีที่คณะกรรมการป.ป.ช.ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เหมือนกับคดีอาญาหรือคดีร่ำรวยผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหา: ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคณะกรรมการป.ป.ช.หรือไม่

ปัญหานี้มีคำพิพากษาศาลฎีกา (ประชุมใหญ่) เมื่อไม่นานมานี้กลับหลักเดิมคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๗๓/๒๕๖๒ เป็นกรณีผู้เสียหายยื่นฟ้องคณะกรรมการป.ป.ช.กับพวก ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ ฯลฯ

มีปัญหาต้องวินิจฉัยว่า โจทก์มีอำนาจฟ้องคดีนี้หรือไม่ ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง ที่มีผลบังคับในขณะที่โจทก์ฟ้องคดีนี้ บัญญัติว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่า กรรมการ (ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ) ผู้ใดร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ” นั้น เป็นเพียง**บทบัญญัติที่เพิ่มช่องทางในการดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช.** แต่โจทก์เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของจำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๗ ยังคงมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๗ ได้ตามป.วิ.อ. มาตรา ๒๘ (๒) ต่อศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ตามพ.ร.บ.จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๗ ประกอบมาตรา ๓ วรรคสอง (๑) ศาลชั้นต้นย่อมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในส่วนของจำเลยที่ ๑ ถึงที่ ๗ ได้ และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในส่วนของจำเลยที่ ๘ และที่ ๙ ในฐานะผู้สนับสนุนได้ด้วย ตามพ.ร.บ.จัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๓ วรรคสอง (๕)

หมายเหตุ

คำพิพากษาศาลฎีกาประชุมใหญ่คดีนี้ กลับหลักเดิมในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๗๘๑/๒๕๕๗ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๘๙/๒๕๖๐ (ประชุมใหญ่) ที่วินิจฉัยว่า การดำเนินคดีแก่คณะกรรมการป.ป.ช. มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ต้องถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีผลเป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องกรรมการป.ป.ช.ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาปกติ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

อ.อริคม อินทุภูติ